

Pracovní texty / Working Papers
No. 10 (2008)

Rodiny jako nositelé kulturního kapitálu.

***Skupinové diskuse s matkami žáků základních škol a studenty
víceletých gymnázií a žáky 9. tříd ZDŠ***

Kateřina Vojtíšková

oddělení Studia sociální struktury
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
Jilská 1, Praha 1, 110 00
<http://www.soc.cas.cz>

Rodiny jako nositelé kulturního kapitálu.

Skupinové diskuse s matkami žáků základních škol a studenty víceletých gymnázií a žáky 9. tříd ZŠ¹

Obsah

Abstrakt	3
Úvod – předvýzkum a jeho cíle	3
Metodologie – generování dat pomocí skupinových diskusí	5
Cílová skupina účastníků diskusí – matky a děti	7
Segmentace skupin	9
Volba segmentačních kritérií – bydliště, typ školy, vzdělanostní zázemí	10
1. Regionální diference (Michaela Šmídová)	11
2. Typy škol – základní školy vs. víceletá gymnázia	12
3. Vzdělanostní zázemí rodiny a kulturní kapitál	13
Průběh diskusí	13
Závěr	15
Literatura	16
Příloha 1: Protokol o rekrutaci účastníků skupinových diskusí (podklad agentury NMS)	17
Příloha 2: Tématická osnova skupinových diskusí s matkami dětí na ZŠ / VG	19
Příloha 3: Tématická osnova skupinových diskusí s dětmi na ZŠ	23
Příloha 4: Seznam účastnic a účastníků skupinových diskusí	26
Příloha 5: Dotazník před diskusí – matky	30
Příloha 6: Dotazník před diskusí – děti	35
Příloha 7: Obrázky domů předložené na konci diskusí	37

---

¹ Dílčí cíl V05 - Předvýzkum projektu „Sdílené hodnoty a normy chování jako zdroj posilování sociální koheze a překonávání negativních dopadů sociální diferenciace v ČR“, který je podpořen Národním programem výzkumu II zadaným Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR (evid. č. grantu 2D06014).

Rodiny jako nositelé kulturního kapitálu²

Abstrakt

V rámci přípravy na kvantitativní výzkum³ a kvalitativní studie⁴ projektu „Sdílené hodnoty a normy chování jako zdroj posilování sociální koheze a překonávání negativních dopadů sociální diferenciací v ČR“ byl uskutečněn předvýzkum formou skupinových diskusí (focus groups⁵), které jsou zaměřeny na výchovu v rodinách, trávení volného času, významu kultury pro rodiny a představy o budoucnosti dětí. Deset skupinových diskusí spojují 14-15 leté děti ve stejném ročníku školní docházky, tedy navštěvující devátý-poslední ročník základních škol a tomu odpovídající ročník víceletých gymnázií. Jedné diskuse se účastnily přímo žáci 9. tříd ZŠ v Praze, ostatních devíti diskusí se účastnily matky takto starých dětí bydlící ve třech místech České republiky (Praha, Brněnsko, Tábor a okolí).

Úvod – předvýzkum a jeho cíle

V předvýzkumu jsme se zaměřili na rodiny s dětmi ve školním věku z několika důvodů. Jedním je ten, že vzdělání představuje důležité stratifikační kritérium současné společnosti a rozdíly v dosažené vzdělanostní úrovni zakládají rozdíly možností uplatnění na pracovním trhu a ve společnosti vůbec. Směřování dětí do různých vzdělávacích drah a vzdělanostní nerovnosti ve společnosti jsou ostře sledovanými sociologickými tématy u nás i jinde. Původní představy o tom, že škola je institucí meritokratickou přetrhávající vliv rodiny a jejího sociálního či vzdělanostního zázemí na školní výkony a kariéry dětí, byly opakovaně vyvráceny. Dosud má rodina a její postavení silný dopad na školní výsledky dětí [Matějů, Straková 2006]. Vzdělanostní reprodukce je přitom nejsilnější zejména u rodin vysokoškolsky vzdělaných a rodin se základním vzděláním nebo vyučenými rodiči (o této problematice více v textu Vojtíškové v [Bayer, Šafr, Vojtíšková 2007]).

Výzkum byl pojat explorativně s cílem generovat a mapovat nová témata v souvislosti s výchovou a vzděláváním dětí ve věku 14-15 let. Diskuse se blíže zaměřila na hodnoty a normy, které rodiče při své výchově explicitně nebo i implicitně uplatňují, a které také mohou

---

² Poděkování patří všem, kteří se na realizaci výzkumu podíleli, tedy obou týmům řešících projekt „Sdílení hodnot“ a pracovníkům agentury NMS, s.r.o. Dále bych ráda jmenovitě poděkovala především J. Šafrovi za obětavou pomoc při všech částech řešení, I. Bayerovi za jeho připomínky a M. Šmídové za pomoc při výběru lokalit a zpracování kapitoly zahrnuté v této zprávě.

³ Dílčí cíl V08 projektu „Sdílení hodnot“.

⁴ Dílčí cíl V06 projektu „Sdílení hodnot“.

⁵ Upřednostňujeme překlad termínu „focus groups“ jako „skupinové diskuse“. V literatuře lze nalézt také termíny „fokusní“ či „ohniskové skupiny“ [např. Morgan 2001, Sedláček 2007].

přispívat k procesům sociální diferenciaci, tj. rozdělování dětí do různých vzdělávacích drah. Vzdělávací dráhy se liší nejen ve své délce, ale i kvalitě, prestiži a ohodnocení, které přinášejí následně na pracovním trhu. Skupinové diskuse měly podhalit to, jak rodiče (matky) působí na své děti ve vztahu k jejich životnímu úspěchu, při formování jejich životních (nejenom vzdělávacích) ambicí. Při interpretaci chceme využít konceptu kulturního kapitálu v jeho alternativní, širší definici (viz. dále a také [Bayer, Šafr, Vojtíšková 2007]).

Rodiny jsou klíčovou socializační institucí a zároveň místem, kde dochází k utváření životního stylu, vkusu, hodnot, ambicí a přenosu kulturního kapitálu nové generaci. Hlavním cílem bylo zjistit, jak matky (rodiče) vidí svoje dospívající děti a jak vidí roli rodiny a školy při výchově nové generace. Analýza se následně zaměří na rozdíly ve výpovědích mezi lidmi pocházejícími z různých míst ČR, různého vzdělání nebo rodičů, jejichž děti navštěvují odlišné typy škol. Diskuse se zaměřovala na otázky jak rodiče zasahují do volnočasových aktivit svých dětí, jak děti vychovávají, jaké mají děti povinnosti, jak jsou se svojí výchovou a dětmi spokojeni, jaké hodnoty a vlastnosti považují jako klíčové pro život dětí, jaké normy, mantinely dětem nastavují, jak jsou spokojeni se školou a učiteli, jaké mají představy o budoucnosti svých dětí apod.

Kulturní kapitál spolu s ekonomickým kapitálem určuje podle P. Bourdieu pozici člověka/rodiny/třídy ve společnosti. S pozicí v sociálním prostoru je svázaný *habitus* propojující sociální pozici se sociální praxí. Habitus jsou trvalá a často neuvědomovaná, internalizovaná schémata, vytvořená v rámci socializace v rodině, a také ve škole, která vytváří jednotný životní styl, tedy volba osob, věcí i praktických činností. [Bourdieu 1998].

Vyšší třídy těží z toho, že škola a její kultura považuje děti s kulturním kapitálem za nadané a perspektivní, tyto děti jsou dobře hodnoceny a posunují se dále ve vzdělávacích drahách a děti bez kulturního kapitálu (z nižších tříd) jsou postupně vyřazovány. Dominantní sociologická interpretace kulturního kapitálu (např. DiMaggio, De Graaf, Kraaykamp) spočívá na předpokladu, že kulturní kapitál je znalost vysoké (tzv. *highbrow*) estetické kultury (např. čtení knih, návštěva galerií a koncertů vážné hudby), kterou je nutné odlišit od vzdělanostních dovedností, schopností nebo výkonu. Alternativní interpretace (např. Lareau, Horvat, Reay) prosazuje širší pojetí kulturního kapitálu, která bere v úvahu standardy uplatňované učiteli při hodnocení žáků a jejich rodičů a kulturní zdroje pomáhající splňovat tyto požadavky. Schopnosti dětí jsou tedy považovány za součást kulturního kapitálu a je třeba poznat požadavky učitelů a školy, aby bylo možné říci co pomáhá určitým rodinám

vyhovět požadavkům školy [Lareau, Weininger 2003]. Vzdělávací systém udržuje řád s jeho diferencemi a zavádí sociální hranice [Bourdieu 1998: 28-29].

Před vlastním zkoumáním kulturního kapitálu je podle této interpretace nutné empiricky zjišťovat symbolické hranice mezi „legitimní“ a „nelegitimní“ kulturou, protože ty se v různých společnostech liší. Při výzkumu představitelů „legitimní kultury“, těch kteří ve společnosti rozhodují, tedy mužů vyšší střední třídy ve Francii a USA M. Lamont potvrzuje, že tito lidé si nejvíce cení znaků typických pro kulturu své třídy [Lamont 1992]. V USA jsou mnohem méně sdílené kulturní hranice a naopak důležitější jsou hranice ekonomické, na rozdíl od Francie. Rozdíl ve výchově různých tříd se vyznačuje tím, že lidé s vysokým statutem povzbuzují své děti ke konvenčnímu sebeprosazení skrze vzdělání. Děti nižších tříd často nahrazují standardní ideologii úspěchu jinými kritérii (houževnatost, bystrost, loajalita, skupinová solidarita) a jako „dobrou“ považují spíše práci stabilní, dobře placenou než tu s možností postupu, nebo uspokojující osobní zájem [Lamont 1992].

Metodologie – generování dat pomocí skupinových diskusí

Metodologie skupinových diskusí je zdánlivě velmi jednoduchá. Jde o způsob generování kvalitativních dat při diskusi menšího počtu (typicky 6-10) relativně homogenních účastníků, která je zaměřené na určitá témata nebo sady otázek [Morgan 2001: 50; Finch, Lewis 2003: 172; Wilkinson 2004]. Diskuse je více či méně řízena moderátorem/moderátorkou nebo moderátory, jejichž hlavní rolí je usnadňovat a kontrolovat průběh skupinové diskuse, povzbuzovat účastníky diskuse k interakci, všimnout si neverbální komunikace a doptávat se [Finch, Lewis 2003]. *Interakce* mezi účastníky a její potenciální analytické využití je charakteristickým znakem skupinových diskusí [Morgan 2004].

Klíčovými znaky skupinových diskusí, které je odlišují od jiných kvalitativních metod je především generování dat v interakci účastníků skupin, tedy nikoli pouze výměnami mezi výzkumníkem a účastníkem jako je tomu často při (hloubkových) rozhovorech. Účastníci nejen sdělují svoje vlastní názory, postoje a zkušenosti, ale také poslouchají a reagují na názory ostatních, takže mohou komentovat, požadovat vysvětlení, nesouhlasit apod. Ideálně by při postupu diskuse mělo dojít k většímu zacílení a vytříbení názorů, a tedy dospět do hlubší a rozmyšlenější úrovně uvažování o předmětu diskuse. Skupinové diskuse jsou synergické, protože skupina pracuje společně, skupinová interakce je explicitně využívána ke generování dat a vhledů. Spontaneita, ke které při diskusi dochází umožňuje ukázat víc z odkazových rámců účastníků, jejich používání jazyka, na co kladou důraz, jejich obecné

porozumění. Účastníci také přebírají část role tazatele a výzkumník se může občas vyskytnout více v pozici posluchače.

Před samotným zahájením diskusí je třeba navrhnout výzkumný plán, nad kterým je třeba zvážit mnoho aspektů s důsledky na celou úspěšnost výzkumu. Morgan (2004) mezi hlavní body řadí v přípravné fázi především otázky etické (zajištění anonymity, volby témat apod.), finanční otázky, které mají dopad na počet skupin a místo jejich konání a v neposlední řadě i časové rozvržení prací. Klíčovým rozhodnutím je to, kdo se bude skupin účastnit a jak tito lidé budou vybíráni. Počet skupin je závislý nejen na finančních možnostech, ale také na míře strukturovanosti diskuse, různorodosti účastníků a jejich segmentaci do skupin podle určitých vybraných charakteristik (například oddělené mužské a ženské skupiny, skupiny z různých míst). V neposlední řadě je potřeba zvážit v souladu s připravovanou tématickou osnovou také velikost skupin a strukturovanost diskusí.

Při výzkumech malých skupin byly identifikovány určité skupinové procesy. Tyto procesy se odrážejí ve stádiích, kterými skupinové diskuse obvykle prochází a které je nutné respektovat při přípravě tématické osnovy a moderování samotné diskuse [Finch, Lewis 2003: 174-180]. Tuckman a Jenson indentifikovali celkem pět fází: formující, bouřlivá, ustanovování norem, fáze vystupování a ukončovací (podle [Finch, Lewis 2003]). V úvodní fázi jsou lidé ostražití, nejistí a mají obavou o své zapadnutí a přijetí. Reagují pouze jsou-li osloveni moderátorem a nekomunikují zatím s ostatními účastníky. Při skupinových diskusích je tato fáze věnovaná seznamování účastníků s výzkumem, výzkumníky a technickými aspekty a následně vlastnímu představování účastníků. Následující „bouřlivá“ fáze je částí, kdy se může objevit napětí a kritika. Jeden účastník může začít dominovat, jiní se naopak mohou upozadit nebo se v obraně stavět do určitých rolí. Významné rozdíly v této fázi se mohou později ukázat jako výhodné, jiné se postupem času stírají. V této fázi je klíčové příliš se nespoléhat na silná vyjádření bez reflexe toho, jak jsou vyjádřené pohledy artikulovány později v diskusi. Normalizace znamená usazení skupiny do klidnější fáze sdílení, podobnosti a souhlasu, skupina začíná spolupracovat a může se snažit dosáhnout společného stanoviska. Účastníci mohou v této fázi jsou sociální normy nejlivnější, odhaluje se to, co je vnímáno jako sociálně přijatelný pohled nebo chování. Tato část nabízí cennou část výzkumných dat, ale opět je důležité reflektovat i pozdější pohled, kdy se už účastníci zcela uvolní. Fáze vystupování je nejproduktivnější částí, kdy skupina pracuje interaktivně v otevřené diskusi o výzkumných otázkách. V této fázi může výzkumník ustoupit do pozadí, pozorovat a poslouchat a nechat skupinu poradit si s úkoly. Skupina se často vrátí k bodům již dříve

diskutovaným. Je schopná zacházet s nejobtížnějšími tématy, pracovat společně v synergii, kterou se dosahuje větší hloubky vzhledu do problematiky. V ukončovací fázi účastníci ještě zdůrazňují svůj postoj nebo zprostředkují definitivní názor. Zcela nakonec jim výzkumník děkuje za jejich názory [Finch, Lewis 2003].

Role moderátora nebo moderátorky do značné míry ovlivňuje úspěšnost skupinových diskusí. Moderátor je totiž zodpovědný za průběh a řízení diskuse, které spočívá v podporování účastníků k vyjádření svých názorů, doptávání. Míra zapojení moderátora do jisté míry určuje strukturovanost diskuse, tedy míru kontroly, kterou si výzkumník ponechává nad vývojem. Strukturovanost může odrážet počet kladených otázek a také usměrňování interakce mezi účastníky moderátorem. Čím více moderátor klade otázek, tím více ovlivňuje diskusi, nenechává iniciativu v rukou účastníků a sám určuje směr, kterým se diskuse bude ubírat. Méně strukturované diskuse nechávají hodně prostoru samotným účastníkům a jejich relevancím. Snaha moderátora o rovnocennou participaci všech účastníků, která znamená přerušování aktivnějších a „vyvolávání“ tišších účastníků také do určité míry ovlivňuje průběh diskuse a dává moderátorovi kontrolu [Morgan 2004: 277-278]. Skupinových diskusí se může účastnit také pomocný moderátor, který hlavnímu moderátorovi pomáhá, doplňuje jej. Důležitý je především dobrý soulad s moderátorem při moderování, který musí být vyjednáán před začátkem diskuse. Další rolí může být tichý moderátor, který v případě potřeby do diskuse zasahuje, ale jeho hlavním cílem je pozorovat a zaznamenávat skupinovou dynamiku, gesta, atmosféru diskuse [Sedláček 2007: 187].

Klíčovým problémem při skupinové diskusi je vytvořit takové prostředí, ve kterém se lidé dobře cítí a klást otázky, kterým účastníci rozumí a zajímají je. Některé skupiny se mohou cítit v daném prostředí (jak fyzickém, tak sociálním) mnohem uvolněněji než jiné (např. v našem výzkumu se ve skupině dětí nepodařilo docílit dostatečně interaktivního prostředí a moderátoři byli nuceni klást mnoho otázek, které děti jen málo rozváděly). Není možné předpokládat, že všichni lidé mají stejnou schopnost participovat při skupinových diskusích. Účastníci mluví různě a mají různé schopnosti. Mohou také mluvit za skupinu lidí jako členové určité skupiny anebo sami za sebe nebo se mezi těmito pozicemi různě pohybovat a nelze jednoduše předpokládat, že jednotlivci vystupují jako členové určité skupiny [Silva, Wright 2003].

Materiály k analýze skupinových diskusí mohou zahrnovat nejen samotné přepisy (pořízené většinou z videozáznamu), ale i poznámky zapsané při a po skončení každé diskuse (od různých výzkumníků), které kladou důraz na složení skupiny složení, proces rekrutace a

dynamiku diskuse s reflexí roce moderátorů a jednotlivých účastníků. Při samotné analýze a interpretaci je třeba vnímat, že data generovaná skupinovými diskusemi jsou kvalitativní, ale zároveň také interaktivní [Wilkinson, 1998]. Silnější sociální kontext umožňuje vidět jak vznikají myšlenky a jazyk v přirozenějším prostředí než u hloubkových rozhovorů a jak jsou ovlivněny konverzací s ostatními [Finch, Lewis 2003]. Při analýze lze tohoto faktu využít a s daty ze skupinových diskusí zacházet jako se situovanými a vytvářenými. Upřednostňujeme toto ne-esencialistické chápání a zacházení oproti analýze diskusí jako přístupu k informacím, které si účastníci přinášejí s sebou. Mezi výhody skupinových diskusí patří jejich časová nenáročnost (spolehlivá data při rozumných nákladech), interaktivnost zvyšující kvalitu dat, zábavnost pro respondenty, relativně rychlé získání přehledu o spektru názorů, větší „přirozenost“ konverzace proti rozhovoru s výzkumníkem, snížená kontrola výzkumníka nad interakcí, která umožňuje účastníkům více se vyjádřit a vůbec narušuje hierarchii výzkumník-respondent [Sedláček 2007; Wilkinson 2004] a to, že nevyžadují žádné technické schopnosti členů skupin. Z metodologického hlediska je při interpretaci nutné věnovat pozornost pozicím, které zastávají účastníci, tak jako informace o sociálním a profesním zázemí účastníků, proces rekrutace a kontext promluv. Tyto atraktivní prvky trochu zastiňují zkušenosti z výzkumu, které ukazují, že schopnost vyjádřit názory kompetentním a zacíleným způsobem není dána všem, není univerzální, ale odráží zkušenost člověka s takovým typem komunikace a jeho vzdělání, takže vystupování ve skupině v Bourdieuově smyslu souvisí s kulturním kapitálem [Silva, Wright 2005].

Cílová skupiny účastníků diskusí – matky a děti

V rámci předvýzkumu bylo uskutečněno 10 skupin o velikosti od 6 do 12 účastnic/účastníků. Celkově se jich zúčastnilo 92 lidí, z toho 81 matek, 10 dětí (4 dívky, 6 chlapců) a jeden otec. Skupiny byly soustředěny do tří oblastí v ČR tak, aby zahrnovaly metropolitní, semi/periferní oblasti v Čechách i na Moravě. Devět skupin bylo složeno z matek⁶ dětí ve věku 14-15 let, navštěvujících poslední třídu základní školy (6 skupin), respektive odpovídající ročník víceletých gymnázií (3 skupiny). Desátá skupina byla složena ze žáků pražských základních škol – dětí účastnic dvou pražských skupinových diskusí. V příloze 4 je uveden přehled všech účastníků a účastnic z deseti skupin se jménem (po přejmenování), věkem, vzděláním, vzděláním partnera, typem rodiny, počtem dětí, jejich pohlavím (S – syn, D – dcera) a věkem. U skupiny dětí jsou místo informací o rodině uvedeny

---

⁶ První skupiny se účastnil také jeden otec, poté bylo rozhodnuto zaměřit se výhradně na matky.

informace o známkách z vybraných předmětů na posledním vysvědčení (tedy konec 8. ročníku ZŠ). Účastníci skupin byly rekrutováni agenturou NMS, s.r.o.⁷ Skupiny byly moderovány zkušenou moderátorkou agentury ve spolupráci s výzkumníky – pomocnými moderátory. Diskuse se blíže zaměřila na čtyři klíčová témata: 1. trávení volného času dětí, 2. výchova v rodině (výchovné hodnoty, tresty), 3. vztah ke škole a komunikace se školou, 4. bydlení a kultura. Skupinové diskuse trvaly přibližně od 90 do 120 minut.

Výběr cílové populace účastníků diskusí byl veden s ohledem na zájem o sociální diferenciaci, ke které dochází v rodinách a která je následně převáděná do školních výsledků dětí a jejich vzdělávacích drah. Výběr padl na rodiny s dětmi v určitém věku a fázi vzdělávání (14-15 let, 9. třída ZŠ, resp. odpovídající stupeň víceletého gymnázia). Toto předchází jednomu z nejdůležitějších vzdělávacích přechodů ze základní na střední školu, který v daném roce znamenal podávání přihlášek na jedinou vybranou střední školu a případně skládání talentových nebo přijímacích zkoušek. U rodin s dětmi na víceletých gymnáziích tento přechod byl již úspěšně vykonán a děti čeká až rozhodování o volbě vysoké školy. U rodin před volbou se tak bylo možné ptát na probíhající volbu střední školy, u rodin s dětmi na víceletých gymnáziích zase retrospektivně na důvody předčasného odchodu ze základní školy na gymnázium. Za nevýhodu této věkové skupiny dětí lze považovat to, že rodiče již poměrně méně ovlivňují volný čas svých dětí než v mladším věku a u některých dětí se začíná projevovat puberta, což může mít také vliv na hodnocení dětí rodiči.

Desátá – doplňková – skupina se zaměřila přímo na děti navštěvující poslední ročník základní školy, které byly rekrutovány přes jejich matky účastníci se dvou pražských diskusí. Možnost propojení výpovědí matek a jejich dětí představuje zajímavou výzvu pro analýzu.

V první skupině jsme neomezovali výběr na matky, ale hledali jsme rodiče, který se podílí na výchově svých dětí (nechtěli jsme např. rodiče, který by s dítětem nebydlel). Po první skupině, které se zúčastnil jediný otec a pět matek, jsme se rozhodli omezit výběr účastníků diskusí pouze na matky. Skupiny by měly být složeny z relativně homogenních účastníků a pokud se jediný účastník ve skupině výrazně odlišuje, pak to nepřispívá k dobrému průběhu diskuse. Tento účastník může vnímat vlastní zkušenost jako příliš odlišnou od ostatních a upozadovat sám sebe. Tři účastníci se považují za minimální počet dostatečný pro reprezentování určité podskupiny v rámci diskuse [Finch, Lewis 2003: 191]. Skupiny by neměly být ani příliš homogenní, což bylo zajištěno již tím, že nebyla vymezena žádná další kritéria kromě již zmíněných. Účastnice devíti skupin s matkami se lišily věkem

---

⁷ NETWORK MEDIA SERVICE, s.r.o., Norbertov 5, 162 00 Praha 6. Tel.: 222 351 611. <http://www.nms.cz/>

(od 32 do 54 let), počtem dětí (jedno až pět dětí v rodině) a jejich pohlavím, formou rodinného soužití apod. Účastnice (a účastník) naopak sdíleli svou zkušenost matek (a otce) dítěte (dětí) v určitém věku, tedy stojících před podobnými otázkami týkajícími se výchovy, povinností, volby školy a budoucnosti.

Segmentace skupin

„Segmentace“ je pojem původně z marketingového výzkumu, který se využívá pro pojmenování vzorkovacích strategií, kterými jsou záměrně odlišena složení jednotlivých skupin. Segmentací vytváříme relativně homogenní skupiny složené ze zvolených kategorií účastníků. Tyto kategorie jsou vybírány vzhledem k výzkumnému tématu a předpokládané analytické strategii. Nejčastějšími proměnnými, podle kterých se skupiny dělí jsou pohlaví, rasa, věk a společenská třída [Morgan 2001: 52-53]. Pokud jsou cílem zájmu genderové rozdíly, pak lze dělat mužské a ženské skupiny, evaluační studie zase může segmentovat skupiny podle intenzity užívání evaluovaného programu/služby.

Segmentace nabízí dvě základní výhody. Staví komparativní dimenzi do celého výzkumného projektu, včetně analýzy dat a také usnadňuje diskuzi, protože si jsou účastníci podobní. V homogennějších skupinách se účastníci cítí bezpečněji a diskuze bývá hladší než ve smíchaných ve smyslu pohlaví, věku, rase nebo sociální třídy. Nevýhodou segmentace je, že s každým dalším kritériem se znásobuje počet potřebných skupin (a tedy i náročnost projektu finanční i analytická). Přestože není žádoucí mít jedinou skupinu v jednom segmentu je v případě mnohonásobné segmentace mít pouze jednu skupinu „na buňku“ pokud každý jednotlivý segment obsahuje několik skupin [Morgan 2001, 2004], což byl i náš případ.

Pro předvýzkum byla zvolena několikanásobná segmentace podle dvou dimenzí – místo bydliště (3 lokality) a typ školy, kterou dítě navštěvuje (ZŠ a VG). Vzhledem k velké heterogenitě rodin dětí navštěvujících základní školu jsme pro ně zvolili ještě další kritérium. Skupiny matek dětí v 9. ročníku ZŠ se dále rozdělily podle vzdělanostní zázemí rodin. To rozdělilo soubor na rodiny, kde rodiče mají nižší formální vzdělání a vyšší formální vzdělání (minimálně oba rodiče mají dokončené středoškolské vzdělání s maturitou).

Tab. 1: Chronologické pořadí konání skupin:

	Vzdělání Rodičů	Praha	Tábor a okolí	Brněnsko
Základní škola	Nižší	1	1	1
Základní škola	Vyšší	1	1	1
Víceleté gymnázium	-	1	1	1

Desátá skupinová diskuse byla sestavena přímo z dětí matek, které se zúčastnily druhé a třetí skupinové diskuse v Praze. Zaměřila se tedy na děti v 9. ročníku ZDŠ. Skupina nebyla omezená genderově, takže se jí zúčastnili jak chlapci, tak dívky ve věku 14-15 let. V rámci této skupiny můžeme vidět dvě podskupiny – podle vzdělanostního zázemí rodin (3 nižší / 7 vyšší vzdělanostní zázemí) a podle pohlaví (4 dívky / 6 chlapců).

Tab. 2: Chronologické pořadí konání skupin:

Číslo skupiny	Bydliště	Účastníci	Typ školy	Vzdělání rodičů	Počet účastníků
FG 1	Praha	Rodiče	VG	-	6
FG 2	Praha	Matky	ZŠ	nižší vzdělání rodičů	10
FG3	Praha	Matky	ZŠ	vyšší vzdělání rodičů	10
FG4	Praha	Děti	ZŠ	-	10
FG5	Brněnsko	Matky	ZŠ	nižší vzdělání rodičů	8
FG6	Brněnsko	Matky	ZŠ	vyšší vzdělání rodičů	8
FG7	Brněnsko	Matky	VG	-	8
FG8	Tábor a okolí	Matky	ZŠ	nižší vzdělání rodičů	12
FG9	Tábor a okolí	Matky	ZŠ	vyšší vzdělání rodičů	9
FG10	Tábor a okolí	Matky	VG	-	11

Volba segmentačních kritérií – bydliště, typ školy, vzdělanostní zázemí

Devět skupinových diskusí bylo naplánováno na třech místech v ČR – v centru – metropoli Praze, v periférii, resp. semiperiférii, kterou představuje okolí Brna a trojmezí tří krajů. Na každém ze třech míst (Praha, Brno, Tábor) byly uskutečněny tři diskuse s matkami (pouze první diskuse se účastnil také jeden otec) byly rozděleny na skupiny podle typu školy, kterou navštěvuje jejich 14-15leté dítě (základní škola + víceleté gymnázium). V první

skupině jsme nekladli důraz na to, zda se diskuse zúčastní otec nebo matka (podmínkou bylo, že žije s dítětem v jedné domácnosti a dítě vychovává). Po zkušenostech z této první skupiny, kde se účastnilo pět matek a jeden otec jsme se rozhodli zaměřit výhradně na matky. Důvodů pro to je několik. Otcové by byli pravděpodobně v každé skupině v menšině. Jejich pohled je v každém případě odlišný od pohledu matek, gender v tomto případě hraje roli. V našem zájmu nebylo tyto pohledy konfrontovat, proto jsme se rozhodli pro genderově homogenní skupiny. Matky jsou podle P. Bourdieu hlavními nositelkami vkusu [Vincent, Ball 2007], jsou většinou hlavními vychovateli v rodině a po rozvodu navíc zůstávají děti mnohem častěji v péči matky. Podle britských výzkumů rodičovského zapojení při vzdělávání dětí jsou matky hlavními činiteli sociální reprodukce, překlenují mezeru mezi sociální třídou rodiny a výkonem dětí ve škole, investují čas, intelektuální i emoční energii, utvářejí vkus, pomáhají při domácí přípravě dětí a pracují na tom, aby jejich kulturní kapitál přinášel dětem výhody [Reay 2005: 113].

1. Regionální diference (Michaela Šmídová)

Jako jedno z vybraných kritérií jsme vzali v potaz regionální diference v České republice. Obecně mezi regiony v České republice existují rozdíly, které jsou často viditelné prostřednictvím tvrdých statistických dat, ale za nimi stojí bezesporu i další okolnosti, které již nejsou tak snadno zachytitelné. Zdá se totiž, že prostor, lokalita případně rozdíly mezi venkovem a městem mohou hrát roli i při výchově dětí a způsobu trávení volného času a při předávání hodnot jako takových.

Při výběru míst pro FG byla použita typologie, která předpokládá existenci dvou krajních typů zmíněných regionálních diferencí.⁸ Krajními typy jsou v tomto pojetí centrum a periferie. Za centrum jsou označena místa, která procházejí velkým rozvojem, jsou typická rychlou a rozsáhlou výstavbou, mají k dispozici silnou infrastrukturu (včetně institucí vzdělávacích a volnočasových), přitahují nové obyvatele, vznikají zde nová pracovní místa. Periferie jsou naproti tomu lokality, kde ubývají obyvatelé, lidé silněji pocítují problém získat pracovní uplatnění, musí se vyrovnávat s horší dopravní dostupností, infrastruktura je slabá. Takto nastavené charakteristiky se do určité míry kryjí s rozdílem mezi venkovským a městským prostorem. Mezi oběma ideálními typy lokalit existují nejrůznější další, které se více či méně blíží k jednomu z nich. Předpokládáme, že z hlediska našeho zájmu o výchovné

---

⁸ Typologie pochází z výzkumu Sociální a kulturní soudržnost vedeném prof. Jiřím Musilem a na téma periferií a jejich rozmístění v ČR vyjde v dohledné době publikace. V tuto chvíli proto neodkazujeme přímo na nějakou konkrétní, ale pracujeme s podklady. Jako zdroj informací o tématu periferií může v dané chvíli sloužit článek *Život na okraji* prof. Musila v Lidových novinách z 26.1.2008 (pozn.aut.)

strategie i o předávání hodnot jako takových (kulturní kapitál ?), se v tomto směru ukážou podstatné rozdíly mezi krajními typy.

Reprezentantem centra je Praha, která na území České republiky poměrně přesně naplňuje definici centra (rozvoj, výstavba, pracovní místa, vyšší platy, školy, atd.). Jde o největší metropoli, jež má specifické postavení vůči všem ostatním částem země.

Skupinové diskuse z Brna s matkami, které bydlí v okolí Brna reprezentují nejčastěji menší obce (počet obyvatel do 5 tisíc), často venkovského charakteru a jsou typické rovněž větším důrazem na rodinu a větší důležitostí náboženství.

Táborsko se spíše blíží oblasti periferní. Při pohledu na rozmístění periferií se totiž ukazuje, že právě významná část Jižních Čech patří právě do této kategorie. V daném souboru jsou respondenti především z obcí o velikosti 10 až 50 tisíc obyvatel.

2. Typy škol – základní školy vs. víceletá gymnázia

Vzdělávací systém v České republice je často odborníky kritizován kvůli své vysoké *selektivitě*, kdy již v šesté třídě (cca v 11 letech) odchází přibližně desetina žáků na 8letá gymnázia. Víceletá gymnázia (VG) byla v ČR znovu zavedena po roce 1989, nejčastěji se jedná o gymnázia 8letá, méně častá jsou 6 nebo 7letá gymnázia. Studenty VG se stávají ti, kteří úspěšně prošli přijímacími zkouškami, pocházejí především z rodin s vyšším vzděláním a sociálním postavením, i vyššími vzdělanostními aspiracemi, takže tato populace je oproti populaci dětí která zůstává na ZŠ relativně homogenní. Drtivá většina studentů míří na vysoké školy (VG jsou považovány za vstupenku na VŠ), VG navíc nabízí bezpečnější prostředí pro děti. Snaha o zrušení víceletých gymnázií (jasně formulovaná např. v Bílé knize [MŠMT 2001: 25, 46] se střetla s velkým odporem veřejnosti a neuspěla. Zrušení VG z důvodů jejich empiricky prokázané podpory vzdělanostní reprodukce prosazují i přední odborníci na vzdělávání z řad sociologů i úředníci z ministerstva školství [Matějů, Straková 2006].

Skupiny matek dětí na víceletých gymnáziích představují minoritu, která klade na vzdělání svých dětí velký důraz, případně mají děti, které jsou mimořádně úspěšné ve škole a přechod na gymnázium jim byl doporučen (většinou je na ZŠ ale snaha žáky si udržet, zejména ty úspěšné-„tahouny“). Skupiny potvrdily vysoké vzdělanostní ambice rodin s dětmi na VG i větší zájem dětí o vzdělání, četbu.

U rodičů dětí na víceletých gymnáziích jsme striktně neurčovali zastoupení vzdělanostního zázemí v rodině, ale chtěli mít zastoupené také rodiče, kteří nedosáhli VŠ vzdělání, a tedy je velká pravděpodobnost, že jejich děti prodělají vzestupnou vzdělanostní

mobilitu (tedy dosáhnou VŠ vzdělání na rozdíl od svých rodičů). Ve třech skupinách bylo zastoupení rodičů podle vzdělanostního zázemí poměrně různé. V Praze se při rekrutaci ukázalo problematické najít rodinu bez rodiče s VŠ vzděláním (oba rodiče bez maturity se nepodařilo sehnat). Na Brněnsku byl podíl VŠ vzdělaných rodičů vůbec největší, v Táboře a okolí tomu bylo naopak (téměř polovina rodin by spadala do „nižšího vzdělanostního zázemí“, jak je definováno pro ZŠ; viz. dále).

3. Vzdělanostní zázemí rodiny a kulturní kapitál

Na základních školách zůstává po odchodu dětí na víceletá gymnázia kolem 90% žáků, tzn. že jejich složení je z hlediska rodinného původu velmi heterogenní (to platí obecně, mezi základními školami se ale úbytek dětí může velmi lišit). Z deváté třídy základních škol odchází cca 15% dětí na 4-letá gymnázia, ve kterých je výuka srovnatelná s víceletými gymnázii (všeobecnost, počet studentů hlásících se po absolvování na VŠ). Abychom zajistili určitou homogenitu skupin matek dětí v 9. ročníku ZŠ a zároveň i zajistili zastoupení různých rodin, rozdělili jsme je podle vzdělanostního zázemí (formálního vzdělání matky a otce dítěte na ZŠ). Dosažené vzdělání lze považovat za velmi zjednodušenou míru velikosti kulturního kapitálu (proxy indikátor) v rodině, takže naše rozdělení zajišťuje zastoupení rodin s různou velikostí kulturního kapitálu. Do nižšího vzdělanostního zázemí byly zařazeny matky, kde nejvýše jeden z obou rodičů má maturitní vzdělání. Do vyššího vzdělanostního zázemí zase matky z rodin, kde oba rodiče mají minimálně středoškolské vzdělání s maturitou.

V obou skupinách matek s dětmi na ZŠ bylo složení poměrně heterogenní, zejména vzhledem k volbě další vzdělávací dráhy, příp. zaměstnání. Zájem o dělnické obory a volbu odborných učilišť projevovaly téměř výhradně matky z rodin s nižším vzdělanostním zázemím. U rodin s vyšším vzděláním se častěji objevuje argumentace směrem k volbě všeobecného gymnázia z důvodu odkladu specializace o další čtyři roky, v rodinách s nižším vzděláním naopak volba střední odborné školy znamená mít „alespoň“ něco, kdyby už dítě po maturitě nepokračovalo ve vzdělávání.

Průběh diskusí

Účastníci byli nejprve osloveni agenturou NMS, s.r.o., resp. jejími externími pracovníky, telefonicky byla prověřena rekrutační kritéria a ochota se spoluprací. Agentura podle možností stanovila termín a místo konání diskuse (více příloha 1 – Protokol o rekrutaci). Preferovaná velikost skupin byla stanovena na 6-10 účastníků/účastnic, nicméně ve dvou skupinách (8 a 10) byl tento počet překročen a zúčastnilo se jich 12, resp. 11 matek.

Diskuse probíhaly v sídle firmy NMS v Praze, ve specializovaném studiu v centru Brna a v salóнку hotelu Palcát v Táboře. Po příchodu do místa konání skupinových diskusí byli účastníci a účastnice požádáni o vyplnění krátkého dotazníku zjišťující základní informace o rodině, jako vzdělání a povolání členů rodiny, velikosti a složení rodiny, bydliště a volný čas dítěte (viz. Příloha 5 a 6).

Účastníci a výzkumníci při diskusích seděli společně kolem oválného stolu, aby všichni mohli sledovat všechny ostatní, před samotnou diskusí i v průběhu ní měli možnost se občerstvit. Diskuse byly moderovány profesionální moderátorkou⁹ z agentury NMS, člen výzkumného týmu J. Šafr vystupoval jako pomocný moderátor, diskusí FG2, 3, 5, 6, 8,9 a 10 se převážně jako tichý moderátor účastnila také K. Vojtíšková. Diskuse trvaly od 90 minut do cca 120 minut. Po formálním začátku, kde účastníci získali základní informace o výzkumu a účelu studie, jejím zadavateli a agentuře NMS, etických (zdůraznění soukromí) a technických otázkách (nahrávání na video, přepis, anonymizace) následovalo stanovení „pravidel“ (mluvení po jednom, reagování na sebe, neexistence správných a špatných odpovědí, soustředění se na dítě 14-15 let) a žádost o popsání přeložené čtvrtky k vytvoření vlastní dobře viditelné jmenovky pro snadné oslovování v průběhu diskuse. Dalším stádiem byla výzva k osobnímu představení všech účastníků „v kolečku“, kde měli podat základní informace o sobě, o své práci, rodině, zálibách. Ve třetím stádiu bylo otevřeno téma diskuse – dítě ve věku 14-15 let a jeho výchova. Následovala samotná diskuse o jednotlivých tématech. Posledním tématem bylo hodnocení obrázků různého typu bydlení (viz. Příloha 7) a diskuse o výzdobě domova. Samotná diskuse se většinou poněkud protáhla, proto toto téma nedostalo vždy dostatečný prostor. Nicméně vzhledem k atraktivitě „práce s obrázky“ měly účastnice zájem v diskusi ještě pokračovat (obrázky nebyly použity ve skupině s dětmi). Zcela nakonec byla položena otázka, zda účastnice/účastníci nechtějí něco dodat.

Průběh diskuse byl nahráván na video, ze kterého agentura následně vytvořila anonymizovaný přepis pro potřeby analýzy. Po skončení obdrželi účastnice a účastníci peněžitou odměnu za spolupráci, případně také náhradu za cestovné.

Závěr

Rozšíření počtu skupin na deset umožňuje využít skupinové diskuse nejen jako předvýzkumu pro pomoc při formulaci otázek v kvantitativním výzkumu nebo zmapování problematiky pro propracovanější projekt kvalitativní studie, ale také jako samostatný

---

⁹ M. Bernardová moderovala diskuse FG1 až FG6, E. Veisová moderovala diskuse FG7 až FG10.

výzkum jehož výsledky budou moci stát samy o sobě. Analýza přepisů videonahrávek pomocí softwaru Atlas.ti se v první řadě zaměří na rozdíly mezi skupinami podle lokality a typu navštěvované školy. V dalším kroku se analýza soustředí na vybrané účastnice/účastníky (např. ti, kteří neodpovídají „běžnému“ modelu, něčím výrazní, dominující apod.) nebo na konkrétní interakce mezi účastnicemi či účastníky diskuse. Přepisy budou kódovány také vzhledem ke vzdělanostní úrovni účastníků, jednotlivým tématům diskuse a interpretačním rámcům.

Literatura

- Bayer, Ivo, Jiří Šafr, Kateřina Vojtíšková. 2007. *Přístupy k sociologickému zkoumání kultury a stratifikace*. Studie CESES.
- Bourdieu, Pierre. 1998. *Teorie jednání*. Praha: Karolinum.
- Finch, Helen, Jane Lewis. 2003. „Focus Groups“. Pp. 170-198. In Richie, Lewis, J. (Eds.) *Qualitative Research Practice*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE.
- Lamont, Michèle. 1992. *Money, Morals, and Manners: The Culture of the French and American Upper-Middle Class*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lareau, Annette, Weininger, Elliot B. 2003. Cultural capital in educational research: A critical assessment, *Theory and Society*, 32: 567-606.
- Matějů, Petr, Jana Straková. 2006. *(Ne)Rovné šance na vzdělání. Vzdělanostní nerovnosti v České republice*. Praha: Academia.
- Morgan, David L. (2004) „Focus Groups“. in Hesse-Biber, S. N., Leavy, P. *Approaches to Qualitative Research. A Reader on Theory and Practice*. New York, Oxford: Oxford University Press. Pp. 263-285.
- Morgan, David L. 2001. *Ohniskové skupiny jako metoda kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert.
- MŠMT. 2001. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*. Praha: MŠMT.
- Reay, Diane. 2005. Doing the dirty work of social class? Mothers' work in support of their children's schooling. *The Sociological Review*, 53(2): 104-115.
- Sedláček, Martin. 2007. „Ohniskové skupiny a skupinový rozhovor“ Pp. 184-192. In Švaříček, Šedřová a kol. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
- Silva, E.B. and Wright, D. 2005. „The judgement of taste and social position in focus group research“. *Sociologia e Ricerca Sociale*, Special double issue, 76/77, pp.241-253. Dostupné na: [http://www.open.ac.uk/socialsciences/includes/cms/download.php?file=w4lk11zo6ef8h2c0b0.pdf&name=judgement of taste and social position in focus group research.pdf](http://www.open.ac.uk/socialsciences/includes/cms/download.php?file=w4lk11zo6ef8h2c0b0.pdf&name=judgement%20of%20taste%20and%20social%20position%20in%20focus%20group%20research.pdf)
- Vincent, Carol, Stephen J. Ball. 2007. 'Making Up' the Middle-Class Child: Families, Activities and Class Dispositions. *Sociology*, 41(6): 1061-1077.
- Wilkinson, Sue. 2004. „Focus group research“. Pp. 177-199. In Silverman (Ed.) *Qualitative Research. Theory, Method and Practice. Second Edition*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE.

Příloha 1: Protokol o rekrutaci účastnic a účastníků skupinových diskusí (připraveno agenturou NMS)

I. Rekrutace na FG s rodiči studentů tercií víceletých gymnázií konané dne 26.6. 2007 v Praze

- 1) externím spolupracovníkům působícím na území hl. m. Prahy, kteří pro agenturu NMS zajišťují rekrutace, byl zaslán e-mail s žádostí o spolupráci a specifikací požadovaných respondentů
- 2) se žádostí o spolupráci byli také osloveni přímo zaměstnanci NMS
- 3) každý dodaný respondent či respondentka byl/a telefonicky prověřen/a, tj. zjištění věku, vzdělání, zaměstnání respondenta, věku dítěte a víceletého gymnázia, které navštěvuje, podání informací o průběhu FG

II. Rekrutace na dvě FG s matkami žáků 9. tříd základních škol konaných dne 31.10.2007 v Praze

- 1) z databáze NMS vybráno cca 500 externích spolupracovníků působících na území hl.m. Prahy – jim zaslán e-mail s nabídkou spolupráce a specifikací účastnic
- 2) každý dodaný respondent telefonicky prověřen (zjištění věku, vzdělání matky a otce dítěte, současného zaměstnání obou rodičů dítěte, věku dítěte a ZŠ, kterou navštěvuje, podání informací o průběhu FG); přiřazení respondentky do příslušné skupiny

III. Rekrutace na FG s dětmi rodičů konané dne 11.12. 2007 v Praze

- 1) oslovení žen, které byly v NMS na diskusích 31.10.2007

IV. Rekrutace na tři FG s matkami žáků 9. tříd a studentů kvart víceletých gymnázií konaných ve dnech 19. A 20.12.2007 V Brně

- 1) region Brněnsko – severovýchod a východ (Adamovsko, Blanensko, Vyškovsko, Velké Opatovice a okolí, Bučovicko, Kroměřížsko – Brankovice, Střílky, Mozkovice apod.)
- 2) místo konání všech 3 diskusí – Brno
- 3) externím spolupracovníkům působícím v Brně a výše zmíněném regionu byl zaslán e-mail s žádostí o spolupráci s specifikací požadovaných účastnic

4) v Brně a uvedeném regionu osloveni zástupci víceletých gymnázií a základních škol, dle domluvy jim byly zaslány informační letáky (pro rozdáání studentům), zástupcům brněnských gymnázií zaslán inzerát pro pověšení na nástěnku

5) každý dodaný respondent telefonicky prověřen tj., zjištění věku, vzdělání matky a otce dítěte, současného zaměstnání obou rodičů dítěte, věku dítěte a ZŠ, kterou navštěvuje, podání informací o průběhu FG; přiřazení respondentky do příslušné skupiny (matky žáků ZŠ)

V. Rekrutace na tři FG s matkami žáků 9. tříd a studentů kvart víceletých gymnázií konaných ve dnech 22. a 23.1. 2008 v Táboře

1) region – pomezí tří krajů – oblast mezi Pelhřimovem, Tábořem a Vlašimí

2) externím spolupracovníkům působícím ve výše zmíněném regionu byl zaslán e-mail s žádostí o spolupráci s specifikací požadovaných respondentů

3) v Táboře osloveni zástupci víceletých gymnázií s žádostí o spolupráci – zástupce víceletých gymnázií osobně navštívil pracovník agentury NMS, byly jim předány informační letáky s žádostí o jejich předání studentům a následně rodičům

4) každý respondent byl telefonicky prověřen tj., zjištění věku, vzdělání matky a otce dítěte, současného zaměstnání obou rodičů dítěte, věku dítěte a zš, kterou navštěvuje, podání informací o průběhu fg; přiřazení respondentky do příslušné skupiny (matky žáků ZŠ)

Příloha 2: Tématická osnova skupinových diskusí s matkami dětí na ZŠ / VG

Rodiny jako nositelé kulturního kapitálu. Skupinová diskuse s matkami dětí na ZŠ / VG.

Děti/rodina – představení

- **Představení sebe a rodiny.** křestní jméno, věk, zaměstnání, ne/baví ve volném čase, přibližte svojí rodinu, kde bydlí [vesnice, město, sídliště...]
- **Představení dítěte v 9. třídě ZŠ/kvartě VG:** Jaké je Vaše dítě v 9. třídě ZŠ/kvartě VG. [příhoda, vlastnosti, co dělá...]

Trávení volného času - rodina a děti

- **Jak tráví dítě volný čas? Co dělá po skončení školy?** [*nechat rozvést; doma/venku/kroužky..*]
- **Jste s tím, jak tráví dítě volný čas, spokojení, nebo byste něco změnili?**

Pokud nespokojení: > Proč nespokojeni, jaké důvody? Co s tím děláte? [např. nespokojenost že nečte > zjišťovat: Čte se u vás v rodině? Četli jste dětem, když byly malé? Co sami čtete?]

- Má se podle vás dítě **samo rozhodovat** o svém volném čase nebo je spíš nutné ho „**nastartovat**“? Případně v kolika letech už je podle Vás schopné se rozhodovat **zcela samostatně**?
- Co dítěti jde, má pro něco **talent nebo schopnosti**, které nějak rozvíjíte?

Kroužky

- **Jaké kroužky** děti navštěvují?
- **Kdo je** vybral?
- Co to dětem dává?

Četba

- Čtou děti vůbec? Co?
- Kde berou knihy na čtení?

Kamarádi dětí

- Znáte kamarády svých dětí? Jací jsou? **S kým tráví vaše dítě volný čas?**
- Souhlasíte s **výběrem kamarádů?**
- Jsou někteří, se kterými byste raději své dítě neviděl/a (proč)?
- Co s tím děláte?

Povídání rodičů s dětmi

- **Povídáte si** s dětmi? [nebo druhý rodič] > O čem si s dětmi povídáte
- Obrací se na vás dítě se svými **problémy** ? Jakými a jakými ne? Co děti neřeknou?
- **Povídáte si** o tom, co nebo kdo se jim líbí? [*filmy/knihy/hry/pořady/skupiny/zpěváci/herci; podílejí/li se na utváření jejich preferencí?*]
- Existuje někdo, kdo pro vaše dítě představuje určitý **vzor**? Komu by se chtěl/a syn/dcera podobat? Případně v kom se vidí/ke komu vzhlíží?

Společné aktivity v rodině

- Co děláte společně s dětmi? Pořádáte **společné rodinné akce**? [*Jaké, jak často*]
- Co **kulturní a společenské akce**? [*Jaké akce, kde jste byli naposledy, s kým?*] [*galerie, divadlo, koncert, ples*]
- **Společná dovolená?**: Jak jste naposledy trávili společnou rodinnou dovolenou? Kde, co jste tam dělali [*pasivní versus aktivní; sport, kultura, příroda*]?
- Jak u vás vypadá **typický večer**?

Rodina - výchova – hodnoty + tresty

- **ZADÁNÍ: Zde je seznam vlastností, které mohou být v dětech doma pěstovány – které považujete za zvlášť důležité? Vyberte nejvíce 5 vlastností. (karty):**

SLUŠNOST

SAMOSTATNOST

PRACOVITOST

POCIT ODPOVĚDNOSTI

PŘEDSTAVIVOST

SNÁŠENLIVOST A OHLEDUPLNOST K JINÝM LIDEM

SPOŘIVOST, ŠETRNÉ HOSPODAŘENÍ S PENĚZI A VĚCMÍ;

ODHODLÁNÍ, VYTRVALOST

NÁBOŽENSKÁ VÍRA

NESOBECKOST

POSLUŠNOST

> na tabuli vyčárkovat, kolikrát byly jednotlivé vlastnosti vybrány > **diskuse** o 3 vlastnostech nejčastějších a 3 nejméně častých – proč vybrali nebo nevybrali, proč si myslí, že jsou nebo nejsou důležité

- Co si má dítě **z rodiny odnést do života?**
- Držíte své dítě spíše „zkrátka“ nebo necháváte volné pole působnosti? Jak to bylo, když bylo menší?
- **Pomáhá** v domácnosti, má nějaké **povinnosti**?
- **Jak vymáháte jejich plnění? Co na ně platí?** [*motivace: žádost, křičení, zákaz, domluva, pochvala, odměna*]
- Nosí si dítě domů zvenku **zlovyky** nebo **nevhodné chování**? [*vulgarismy, jak mluví vůbec oni doma*]
- **Jaké tresty** volíte, když vaše dítě něco provede [*např. lež, opilost, kouření, špatná známka, záškoláctví atp.*] [*kapesné / zákazy pc,tv / domluva / příkazy – musíš xy...*]
- **Učíte se** nebo učili jste se s dítětem?
- **Vysvětlíte** dítěti látku pokud jí nerozumí?

Škola - dobrá/špatná, učení, spolupráce/komunikace se školou

- **Máte vy nějakou špatnou zkušenost se školou? Jak to probíhalo** [*nechat mluvit, popsat a nechat případně ostatní okomentovat*]
- Vedla vaše **nespokojenost se školou u někoho až k její změně? Proč?**
- **Řešili jste se školou problém vašeho dítěte?** [*zkušenosti; popsat situaci*] Jak to probíhalo?
- **Kdo pomohl** se řešením situace? [*učitelé, přátelé, odborníci...*][*nechat komentovat ostatní, zda (by) situaci řešili jinak atp.*]
- Jak **by měla** ideálně vypadat **komunikace mezi školou (učiteli) a rodiči?**
- Jaká by měla být „**dobrá škola**“? [*co dítě měla naučit*]
- Co si má dítě ze školy odnést do života?

Výběr školy

! Pouze pro ZŠ:

- Uvažovali jste o studiu VG? Proč ano nebo proč ne?
- Kam se chystá vaše dítě po ZŠ?
- Jak probíhalo/probíhá rozhodování?

! Pouze pro VG:

- Proč vaše dítě šlo na VG?
- Kdo o tom rozhodoval?
- Máte představu kam co po VG?
- Je důležité „**mít titul**“? [*např. rodinná tradice, uplatnění*]

- Jak je důležité to, aby vaše dítě dosáhlo vyššího vzdělání pro jeho/její další život?
- Jaké si představujete pro něj/ní vzdělání?

Výběrová vs. inklusivní škola [krátce, ne pouze politicky korektní odpovědi]

- Poskytují VG lepší výuku než ZŠ?
- Vychovávají se tam **budoucí elity** naší společnosti?

Budoucí povolání:

- Chtěli byste, aby dítě dělalo v budoucnosti podobnou práci jako vy? [*rodinná tradice?*]
- Co chcete, aby vaše dítě dělalo až bude dospělé?

Bydlení a kultura

Bydlení – samostatné hodnocení obrázků domů, výběr dvou (5 min)

- **ZADÁNÍ: Vyberte** obrázek, který se vám **líbí nejvíce a nejméně**.

Následná diskuse - k bydlení (15 min)

- Z jakého důvodu jste vybral/a právě tento dům?
- Nastěhovali byste se hned do nějakého? Podobá se **vysněnému bydlení**? [*pokud neshoda - diskuse o ní – proč líbí, proč ne, názor ostatních*]
- Zdá se vám některý z domů **nevkusný, kýčovitý**? Proč? Kdo v takovém domě může bydlet?
- Jak si zdobíte domácnost? Máte doma nějaké ozdobné předměty? [*dědictví, nákup, aukce, dary od přátel, suvenýry z cest..*]
- Jaký význam v životě rodiny hraje kultura?
- Vyznáte se v hudbě, architektuře, výtvarném umění atp.?

Chtěli byste něco dodat ...?

Závěr, ukončení

Příloha 3: Tématická osnova skupinových diskusí s dětmi na ZŠ

Rodiny jako nositelé kulturního kapitálu. Skupinová diskuse s dětmi v 9. třídě pražských ZŠ.

Dílčí cíl V005 projektu „Sdílené hodnoty a normy chování jako zdroj posilování sociální koheze a překonávání negativních dopadů sociální diferenciaci v ČR“

Představení agentury, projektu, technické aspekty, důvěrnost, téma rozhovoru

Představení své rodiny a rodičů

- **Kdo jsi ty a kdo jsou tví rodiče** – jméno dítěte > *co je baví a nebaví, zaměstnání rodičů*]

Trávení volného času – jak ho tráví s rodiči a bez rodičů

- **Styl (sebe prezentace; vybavení, spotřeba, odívání)** > co je důležité mít aby byl člověk mezi kamarády „in“?
- Jak je důležité **oblečení** pro to, aby se člověk dobře cítil, byl in?
- Co dělat, abych nevypadal blbě a „zapadnul“?
- **Značky** > Máš nějaké oblíbené značky (oblečení), které jsou nejlepší? Kam chodíte nakupovat (oblečení, možná i jídlo)?
- Co je nutné mít, abych vypadal dobře a ostatní mě brali mezi sebe?
- Jak poznáš mezi spolužáky někoho, kdo je pro tebe individualita? (chování, sečtělost, oblečení, věci, ...)
- **Nákupy** > S kým nakupuješ? Co říkají rodiče, když chceš koupit něco dražšího (oblečení, kolo, ...)?
- **Role ve třídě** > Kdo je ve třídě „smetánka“, kdo „socka“/“looser“? > Proč? Jak se to pozná? (pozor opatrně, pokud by tam někdo takový byl)
- Co ti jde nejlépe? V čem jsi dobrý/á?
- **Aktivita ve volném čase** > **Co děláš po škole?** > **kde + co**
> **Co děláš o víkendech?** > **kde + co**
- **Kroužky** > **Chodíš na nějaké kroužky** > jaké?
- **Jak jsi začal/a** do kroužku chodit?
- **Změnil/ a bys něco na tom, jak trávíš svůj volný čas?** > **Co?**
- **Kamarádi** > Jací jsou tví **nejlepší kamarádi nebo kamarádky?** [*co dělají, vlastnosti, ...*]
- **Ne-kamarádi** > S kým by ses naopak **nekamarádl/a?** Proč?

- **Hudba** > Co posloucháš za muziku?
- **Film** > Na jaké chodíš filmy x na co koukáš v TV?
- **Počítač** > Co děláš většinou na počítači? [*chat, icq, hry ...*]
- „**Vzor**“ > Koho máš rád ze známých osobností, kdo je „dobřej“? Chtěl/a by ses někomu podobat, být jako on/ona? [*herci, zpěváci, sportovci*]
- **Kniha** > Co knížky? Čteš taky **knížky** mimo povinnou četbu do školy? > **Jaké? Četli vám rodiče, když jste byli menší?**
- **Kniha, časopisy** > **oblíbená** kniha/autor, oblíbený časopis
- **Ne-Komunikace s rodiči** > **Povídáte si** s rodiči? > O čem? Je něco, co bys jim *neřekl/a*?
- **Rodinné aktivity** > Co děláte **společně** s rodiči? [*výlety, kultura apod.*] > Jak často?
- **Vysokokulturní aktivity** > Chodíš s rodiči někdy do divadla, na koncert vážné hudby nebo do galerií? > *pokud některé dítě ano* > Co tomu říkáš? [*baví tě to nebo je to opruz*]

Rodinná výchova – hodnoty + tresty

- Co se ti na tvé mámě a tátovi líbí, co bys na nich **neměnila**?
- Co bys **změnila** na své mámě a tátovi?
- Jací jsou rodiče – drží vás „zkrátka“ nebo vám nechávají dost volnosti?
- Uvažuješ o tom, jak bude vypadat tvůj život? Jak by měl vypadat? [*představa budoucnosti*]

Hodnoty > flipboard > **ZADÁNÍ:** Co považuješ v životě za důležité?

SAMOSTATNOST

POCIT ODPOVĚDNOSTI

SNÁŠENLIVOST A OHLEDUPLNOST K JINÝM LIDEM

POSLUŠNOST

SPOŘIVOST

ŠETRNÉ HOSPODAŘENÍ S PENĚZI A VĚCMI

UŽÍVAT SI ŽIVOTA

MÍT HODNĚ PENĚZ

NEZÁVISLOST

> na tabuli vyčárkovat, kolikrát byly jednotlivé vlastnosti vybrány > **diskuse** o 3 vlastnostech nejčastějších a 3 nejméně častých – proč vybrali nebo nevybrali, proč si myslí, že jsou nebo nejsou důležité

- **Pomoc doma** > **Musíš** doma s něčím **pomáhat**, máš nějaké povinnosti? [*krátce*]
- **Kritika/pochvala rodičů** > Je něco, co se rodičům na tobě třeba nelíbí, co kritizují? A za co tě naopak po/chválí?
- Co dělají rodiče, když děláš něco co se jim nelíbí? [*pozdní příchod, prostá slova ...*]

- **Zákazy** > Zakazují ti něco rodiče? > **co a za co** [TV, pc, sport, kamarádi]
- **Tresty** > Trestají tě za něco? > **jak a za co**

Škola - dobrá/špatná, učení, spolupráce/komunikace se školou

- **K čemu je dobrá škola?** (na co je škola) > Jaká by byla škola podle tvých představ?
- **Jak vycházíš s učiteli a učitelkami?** Zeptáš se, když nerozumíš látce nebo když je nějaký problém? [konkrétně]
- **Zájem rodičů o školu** > Zajímají se tvoji rodiče o to jak ti to jde ve škole?
- **Rodiče a učení** > Co rodiče a učení, chtějí aby ses učil/a? > vadí jim špatné známky?
- **Rodiče a učení - pomoc** > **Potřebuješ někdy** pomoc od rodičů s učením? > **S čím** > **za kým** kdyžtak jdeš > **jak při učení pomůžou?** (*viz škola)
- **Problémy ve škole** > Měl jsi nějaký problém/průšvih s učitelem nebo učitelkou - jak to probíhalo? [co rodiče?]
- **Řešení školních problémů – rodiče** > Museli to řešit někdy rodiče? > Jak to vzali? Chodí do školy ptát se, „orodují“ za tebe, „žehlí průšvihy“? > Pokud ano, chtěli abys u toho byl/a - vzali tě s sebou, nebo tam byli sami?

Výběr školy:

- **! Pouze pro ZŠ:**
Kam se hlásíš po téhle škole? > **Proč**, co rozhodlo?
 Chtěl/a jsi na víceleté gymnázium?
 Máš nějaké kamarády, kteří odešli na VG?
- **Ambice zaměstnání** > Už víš, čím chceš být, co chceš dělat po škole? > Podle čeho se rozhoduješ?
- **Vnímané ambice rodičů** > Říkají ti rodiče, co bys měl/a dělat za práci až budeš dospělá?

ZŠ vs. VG [krátce]

- Myslíš si, že je rozdíl mezi dětmi, které zůstávají na ZŠ a těmi, které odcházejí na VG? Jaký?
- Máš kamarády, kteří odešli na VG (u ZŠ) / zůstali na ZŠ (u VG) ?

Bydlení [pouze když bude čas]:

- **Fotky domů**
- **Pokoj** > Jak vypadá tvůj pokoj? > Co ti visí na zdech? >

Chtěl by někdo něco dodat ...? > Závěr, ukončení

Příloha 4: Seznam účastnic a účastníků skupinových diskusí

Místo konání diskuse – Praha:

Škola	Jméno	Věk	Vzdělání	Vzdělání partnera	Typ rodiny	Počet dětí/pohlaví/věk
VG	Gita	44	Gymnázium	Vyučený	Neúplná r.	2/S-D/17-14
VG	Zora	43	SOŠ	SOŠ	Úplná r.	2/D-S/16-14
VG	Petr	36	VŠ	SOŠ	Úplná r.	2/D-D/14-3
VG	Hana	53	VŠ	X	Neúplná r.	4/D-D-D-D/22-14-12-12
VG	Dana	47	VŠ	VŠ	Úplná r.	2/S-S/18-14
VG	Eva	49	VŠ	VŠ	Úplná r. s příb.	2/D-D/14-11

Škola	Jméno	Věk	Vzdělání	Vzdělání partnera	Typ rodiny	Počet dětí/pohlaví/věk
ZŠ	Adéla	43	Střední bez mat	X	Neúplná r. s příb.	1/S/15
ZŠ	Alžběta	43	Vyučení	Vyučení	Úplná r.	2/D-S/15-13
ZŠ	Agáta	34	Vyučení	Střední bez mat	Neúplná s příb.	1/D/15
ZŠ	Alice	45	Střední bez mat	Vyučení	Úplná r.	2/S/17-14
ZŠ	Albína	34	Střední bez mat	SOŠ	Neúplná r.	1/S/15
ZŠ	Amálie	45	SOŠ	Vyučení	Úplná r.	1/D/14
ZŠ	Andrea	36	SOŠ	Vyučení	Úplná r.	1/D/15
ZŠ	Aneta	39	Vyučení	Vyučení s mat	Úplná r.	1/S/15
ZŠ	Anežka	51	Střední bez mat	SOŠ	Neúplná r.	1/D/15
ZŠ	Adriana	41	Vyučení s mat	Vyučení s mat	Úplná r.	2/D-D/14-8

Škola	Jméno	Věk	Vzdělání	Vzdělání partnera	Typ rodiny	Počet dětí/pohlaví/věk
ZŠ	Blanka	41	Gymnázium	Střední bez mat	Úplná r. s příb.	2/D-D/18-15
ZŠ	Běla	39	SOŠ	Vyučení s mat	Úplná r. s příb.	2/S-S/17-14
ZŠ	Blažena	33	SOŠ	SOŠ	Úplná r.	2/S-S/14-2
ZŠ	Bohuslava	40	SOŠ	Gymnázium	Neúplná r.	2/D-D/18-15
ZŠ	Bohdana	40	SOŠ	VŠ	Úplná r.	3/S-S-S/22-19-15
ZŠ	Božena	44	SOŠ	Vyučení s mat	Neúplná r.	2/S-S/22-15
ZŠ	Barbora	39	SOŠ	Vyšší odborné	Úplná r.	2/S-D/15-3
ZŠ	Brigita	54	SOŠ	VŠ	Neúplná r.	3/D-S-S/26-19-14
ZŠ	Beáta	52	VŠ	VŠ	Úplná r.	2/S-S/18-15
ZŠ	Berta	42	VŠ	VŠ	Úplná r.	2/D-S/18-15

Místo konání diskuse – Brno:

Škola	Jméno	Věk	Vzdělání	Vzdělání partnera	Typ rodiny	Počet dětí/pohlaví/věk
ZŠ	Karina	34	Vyučení	Vyučení	Úplná r.	3/S-S-S/14-11-7
ZŠ	Kristýna	35	Vyučení	Vyučení	Úplná r. s příb.	2/S-S/15-8
ZŠ	Kateřina	35	Vyučení	Vyučení	Úplná r. s příb.	2/D-S/14-7
ZŠ	Klára	36	Střední bez mat	Střední bez mat	Neúplná r.	2/D-S/15-9
ZŠ	Klaudie	39	Střední bez mat	Střední bez mat	Úplná r.	5/D-S-S-S-D/17-14-9-7-2
ZŠ	Květa	34	Střední bez mat	Střední bez mat	Úplná r. s příb.	2/S-S/15-12
ZŠ	Kamila	42	Vyučení	SOŠ	Úplná r. s příb.	2/S-S/14-?
ZŠ	Karolína	37	Vyučení s mat	SOŠ	Úplná r.	3/D-S-D/18-15-5

Škola	Jméno	Věk	Vzdělání	Vzdělání partnera	Typ rodiny	Počet dětí/pohlaví/věk
ZŠ	Jarka	42	Vyučení s mat	Střední bez mat	Úplná r. s příb.	3/S-D-S/17-14-10
ZŠ	Jana	36	Střední bez mat	VŠ	Úplná r. s příb.	1/D/15
ZŠ	Jindřiška	44	Vyučení	VŠ	Neúplná r. s příb.	1/S/14
ZŠ	Jarmila	42	SOŠ	Vyučení	Úplná r.	3/S-D-S/17-15-11
ZŠ	Johana	40	Gymnázium	Vyučení	Neúplná r.	1/D/14
ZŠ	Jiřina	46	SOŠ	SOŠ	Neúplná r.	1/S/14
ZŠ	Jitka	32	SOŠ	VŠ	Úplná r.	1/D/14
ZŠ	Julie	49	VŠ	VŠ	Úplná r. s příb.	3/D-D-D/24-21-15

Škola	Jméno	Věk	Vzdělání	Vzdělání partnera	Typ rodiny	Počet dětí/pohlaví/věk
VG	Linda	38	X	X	Úplná r.	3/D-S-S/14-12-4
VG	Liběna	32	Vyšší odborné	Vyučení s mat	Úplná r.	1/S/14
VG	Laura	41	Vyšší odborné	VŠ	Úplná r.	3/D-D-S/20-20-14
VG	Lýdie	47	VŠ	X	X	2/D-D/17-15
VG	Libuše	33	VŠ	Střední bez mat	Úplná r.	2/S-S/14-2
VG	Lada	43	VŠ	VŠ	Úplná r. s příb.	5/S-S-D-D-D/19-16-14-13-5
VG	Lenka	46	VŠ	VŠ	Úplná r. s příb.	5/S-S-S-D-S/19-18-15-8-5
VG	Lucie	42	VŠ	VŠ	Úplná r.	2/D-D/20-15

Místo konání diskuse – Tábor:

Škola	Jméno	Věk	Vzdělání	Vzdělání partnera	Typ rodiny	Počet dětí/pohlaví/věk
ZŠ	Marcela	43	Vyučení	X	Neúplná r.	2/D-S/18-15
ZŠ	Martina	34	Vyučení	Vyučení	Úplná r.	4/D-D-D-S/14-11-4-4
ZŠ	Milena	35	Vyučení	Vyučení	Úplná r. s příb.	1/D/14
ZŠ	Matylda	39	Vyučení	Střední bez mat	Úplná r. s příb.	2/S-D/21-14
ZŠ	Mahulena	37	Vyučení	SOŠ	Úplná r.	1/S/14
ZŠ	Monika	34	Vyučení	SOŠ	Úplná r.	2/S-S/14-5
ZŠ	Miriam	40	Vyučení	Gymnázium	Úplná r.	3/S-S-S/14-12-3
ZŠ	Mariana	50	Vyučení	VŠ	Úplná r.	3/S-D-S/30-25-15
ZŠ	Marika	34	Vyučení	Vyučení	Úplná r. s příb.	1/D/14
ZŠ	Markéta	41	X	X	Úplná r.	2/S-D/15-6
ZŠ	Milada	34	Střední bez mat	Vyučení s mat	Úplná r. s příb.	2/D-S/14-6
ZŠ	Michaela	35	SOŠ	X	Neúplná r.	1/D/14

Škola	Jméno	Věk	Vzdělání	Vzdělání partnera	Typ rodiny	Počet dětí/pohlaví/věk
ZŠ	Sandra	52	SOŠ	SOŠ	Úplná r.	3/D-D-S/30-25-15
ZŠ	Sára	37	Gymnázium	SOŠ	Neúplná r. s příb.	2/S-S/15-15
ZŠ	Saskie	43	SOŠ	SOŠ	Úplná r.	1/S/14
ZŠ	Soňa	38	SOŠ	X	Neúplná r.	2/S-S/17-14
ZŠ	Stela	37	SOŠ	SOŠ	Úplná r.	2/D-S/14-7
ZŠ	Svatava	39	SOŠ	SOŠ	Úplná r. s příb.	2/S-S/15-10
ZŠ	Simona	36	SOŠ	VŠ	Úplná r. s příb.	1/S/15
ZŠ	Sabina	40	Vyšší odborné	VŠ	Úplná r.	3/D-D-S/16-14-5
ZŠ	Světlana	39	Vyučení s mat	Vyučení s mat	Úplná r. s příb.	2/S-D/14-14

Místo konání diskuse – Tábor:

Škola	Jméno	Věk	Vzdělání	Vzdělání partnera	Typ rodiny	Počet dětí/pohlaví/věk
VG	Veronika	40	SOŠ	Vyučení	úplná r. s příb.	2/D-D/15-13
VG	Vilma	36	SOŠ	Vyučení	úplná r.	2/S-D/15-11
VG	Viola	39	SOŠ	Vyučení s mat	úplná r.	2/D-S/15-10
VG	Vladěna	36	SOŠ	Vyučení	úplná r. s příb.	2/D-D/15-12
VG	Vlasta	35	SOŠ	SOŠ	úplná r. s příb.	3/S-D-S/15-6-2
VG	Valérie	50	SOŠ	VŠ	úplná r.	1/S/14-15?
VG	Václava	46	SOŠ	VŠ	úplná r.	3/D-D-D/20-18-15
VG	Viktorie	47	VŠ	Vyučení	úplná r.	1/S/14
VG	Věra	38	VŠ	X	neúplná r. s příb.	1/D/14
VG	Vanda	47	VŠ	SOŠ	úplná r.	1/D/15
VG	Vendula	43	VŠ	SOŠ	úplná r. s příb.	1/D/15

Místo konání diskuse – Praha:

Účastníci - děti						Známka na vysvědčení				
Škola	Jméno	Jméno matky	Věk	Vzdělání matky	Vzdělání otce	Mat	ČJ	AJ	Děj	Fyz
ZŠ	Dalibor	Berta	14	VŠ	VŠ	1	1	1	1	1
ZŠ	Dagmar	Alžběta	15	Vyučení bez mat	Vyučení s mat	1	1	1	2	1
ZŠ	Danuše	Blanka	15	Nevím	Vyučení bez mat	1	1	1	2	1
ZŠ	Dominik	Beáta	15	VŠ	VŠ	2	2	1	1	1
ZŠ	Denisa	Bohuslava	14	SOŠ	SOŠ	2	1	2	1	2
ZŠ	Dalimil	Božena	15	SOŠ	SOŠ	2	3	2	1	2
ZŠ	David	Blažena	14	Nevím	Nevím	2	2	1	2	3
ZŠ	Daniel	Alice	14	Gymnázium	Nevím	3	3	2	3	1
ZŠ	Dušan	Béla	14	SOŠ	VŠ	3	3	3	3	2
ZŠ	Darina	Agáta	15	Nevím	Nevím	3	3	2	2	3

Příloha 5: Dotazník před diskusí – matky

Křestní jméno: _____

1. Ve kterém roce jste se narodil/a? _____

2. Kdo vyplňuje tento dotazník ? (zakřížkujte)

- Matka dítěte
 Otec dítěte

3. Jaký popis nejlépe odpovídá vaší domácnosti?

- úplná rodina - rodiče a dítě (děti) bez dalších příbuzných
 neúplná rodina - jeden rodič a dítě (děti) bez dalších příbuzných
 úplná rodina - rodiče a dítě (děti) s dalšími příbuznými (např. prarodiče)
 neúplná rodina - jeden rodič a dítě (děti) s dalšími příbuznými (např. prarodiče)
 jiné/ostatní případy

4. Vaše děti (zakroužkujte platnou odpověď):

Pořadí	Věk	Pohlaví		Co dělá				Bydlí s Vámi		Právě navštěvovaná škola					
		muž	žena	1	2	3	4	ano	ne	1	2	3	4	5	6
1		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

- 1 – ještě nechodí do školy
 2 – chodí do školy
 3 – hledá si práci
 4 – pracuje

- 1 – ZŠ
 2 – učiliště bez maturity
 3 – učiliště s maturitou
 4 – SOŠ s maturitou
 5 – (víceleté) gymnázium
 6 – VOŠ nebo VŠ

5. Jaké kroužky nebo jiné mimoškolní aktivity navštěvuje vaše dítě v 9. třídě ZŠ / na víceletém gymnáziu:

.....
 .....
 .....
 .....

6. Jaké je Vaše nejvyšší dokončené vzdělání? (zakřížkujte)

- Základní
- Vyučení
- Střední bez maturity
- Vyučení s maturitou
- Střední všeobecné s maturitou (gymnázium)
- Střední odborné s maturitou
- Vyšší odborné popř. pomaturitní studium
- Vysokoškolské

7. Jaké je nejvyšší dokončené vzdělání Vašeho partnera/partnerky? (zakřížkujte)

- Základní
- Vyučení
- Střední bez maturity
- Vyučení s maturitou
- Střední všeobecné s maturitou (gymnázium)
- Střední odborné s maturitou
- Vyšší odborné popř. pomaturitní studium
- Vysokoškolské
- Nemám partnera/partnerku*

8. Jaké je Vaše současné ekonomické postavení, hlavní zdroj obživy? (zakřížkujte)

- Student, učeň
- Nepracující důchodce
- Nezaměstnaný
- V domácnosti nebo na rodičovské dovolené
- Podnikatel se 3 a více zaměstnanci
- Samostatně činný 1 - 2 zaměstnanci
- Samostatně činný bez zaměstnanců
- Vyšší odborný zaměstnanec (např. lékař/ka, učitel/ka)
- Nižší odborný zaměstnanec (zdravotní sestra, technik, účetní)
- Řadový úředník
- Provozní pracovník ve službách a obchodě
- Dělník vyučený v oboru práce
- Dělník nevyučení v oboru práce
- Fyzicky pracující člen zeměděl. družstva, zemědělský dělník
- Vedoucí, řídicí pracovník

9. Jaké je současné ekonomické postavení, hlavní zdroj obživy Vašeho partnera/partnerky? (zakřížkujte)

- Student, učeň
- Nepracující důchodce
- Nezaměstnaný
- V domácnosti nebo na rodičovské dovolené
- Podnikatel se 3 a více zaměstnanci
- Samostatně činný 1 - 2 zaměstnanci
- Samostatně činný bez zaměstnanců
- Vyšší odborný zaměstnanec (např. lékař/ka, učitel/ka)
- Nižší odborný zaměstnanec (zdravotní sestra, technik, účetní)
- Řadový úředník
- Provozní pracovník ve službách a obchodě
- Dělník vyučený v oboru práce
- Dělník nevyučení v oboru práce
- Fyzicky pracující člen zeměděl. družstva, zemědělský dělník
- Vedoucí, řídicí pracovník

10. Které z uvedených věcí má doma Vaše dítě v 9. třídě ZŠ / na víceletém gymnáziu k dispozici (zakřížkujte)?

- Samostatný pokoj
- Vlastní počítač
- Připojení na internet
- Naučnou literaturu
- Sportovní vybavení (kolo, brusle, lyže)
- Knihovnu s klasickou literaturou (např. Čapek, Shakespeare)

11. Zkuste odhadnout, kolik máte doma knih (v 1 metru knihovny je asi 40 knih)

- 0-25
- 26-100
- 101-200
- 201-500
- více než 500

12. Jaký příjem se v průměru každý měsíc sejde ve Vaší domácnosti? Nejde nám o přesnou částku, stačí, když zvolíte kategorii, do které Vaše rodina patří. Uvádějte celkový čistý příjem domácnosti, tj. příjmy ze zaměstnání, podnikání důchody, přídatky na děti a sociální dávky.

(Zakroužkováním čísla v levém rámečku zvolte pouze jednu možnost.)

01	Do 6 tisíc
02	Asi 8 tisíc
03	Asi 10 tisíc
04	Asi 12 tisíc
05	Asi 14 tisíc
06	Asi 16 tisíc
07	Asi 20 tisíc
08	Asi 25 tisíc
09	Asi 30 tisíc
10	Asi 40 tisíc
11	Asi 50 tisíc
12	Asi 60 tisíc
13	Asi 70 tisíc
14	Více než 70 tisíc

13. Kolik osob s tímto příjmem hospodaří?

Počet dospělých ? .....

Počet závislých dětí? .....

14. Jaké je nejvyšší dokončené vzdělání Vaší matky? (zakřížkujte)

☐	Základní
☐	Vyučení
☐	Střední bez maturity
☐	Vyučení s maturitou
☐	Střední všeobecné s maturitou (gymnázium)
☐	Střední odborné s maturitou
☐	Vyšší odborné popř. pomaturitní studium
☐	Vysokoškolské

15. Jaké je nejvyšší dokončené vzdělání Vašeho otce? (zakřížkujte)

- Základní
- Vyučení
- Střední bez maturity
- Vyučení s maturitou
- Střední všeobecné s maturitou (gymnázium)
- Střední odborné s maturitou
- Vyšší odborné popř. pomaturitní studium
- Vysokoškolské

16. Jaká je velikost obce, ve které bydlíte? (zakřížkujte)

- do 2 000 obyvatel
- 2 000-4 999 obyvatel
- 5 000-9 999 obyvatel
- 10 000-49 999 obyvatel
- 50 000-99 999 obyvatel
- 100 000-499 999 obyvatel

17. O jaký typ oblasti Vašeho bydliště se jedná? (zakřížkujte)

- Město – stará zástavba (činžovní domy, ulice)
- Město – panelové sídliště
- Město – čtvrť/ulice vilek nebo rodinných domků
- Město – místní část mající charakter vesnice (přidružená obec)
- Nově vybudovaný satelit u většího města/součást města
- Nově vybudovaný satelit u vesnice/součást vesnice nebo izolovaný
- Vesnice
- Samota

18. Dojíždíte-li pravidelně do Brna/Tábora (za prací nebo studiem), jak dlouho Vám to trvá?

- Do Brna/Tábora nedojíždím
- Cesta do Brna/Tábora mi trvá.....minut

Příloha 6: Dotazník před diskusí - děti

Křestní jméno: _____

1. Ve kterém roce jsi se narodil/a? _____

2. Jaký popis nejlépe odpovídá vaší domácnosti?

- Oba rodiče a dítě (děti) bez dalších příbuzných
 Oba rodiče a dítě (děti) s dalšími příbuznými (např. prarodiče)
 Jeden rodič a dítě (děti) bez dalších příbuzných
 Jeden rodič a dítě (děti) s dalšími příbuznými (např. prarodiče)
 Jiné/ostatní případy

3. Napiš pohlaví a věk svých sourozenců:

	věk	Pohlaví (nevyhovující škrtni)
1		Žena - muž
2		Žena – muž
3		Žena - muž
4		Žena – muž
5		Žena – muž

4. Napiš, jaké kroužky nebo jiné mimoškolní aktivity navštěvuješ a kolik hodin týdně jim věnuješ:

	Název kroužku, mimoškolní aktivity	Počet hodin týdně
1		
2		
3		
4		
5		

5. Jaké je vzdělání matky? (zakřížkuj správnou odpověď)

- Základní
- Vyučení bez maturity
- Vyučení s maturitou
- Střední všeobecné s maturitou (gymnázium)
- Střední odborné s maturitou
- Vyšší odborné popř. pomaturitní studium
- Vysokoškolské
-
- Nevím

6. Jaké je vzdělání otce? (zakřížkuj správnou odpověď)

- Základní
- Vyučení bez maturity
- Vyučení s maturitou
- Střední všeobecné s maturitou (gymnázium)
- Střední odborné s maturitou
- Vyšší odborné popř. pomaturitní studium
- Vysokoškolské
-
- Nevím

7. Napiš, jaké zaměstnání má tvoje matka:

8. Napiš, jaké zaměstnání má tvůj otec:

9. Které z uvedených věcí máš doma k dispozici (zakřížkuj)?

☐	Vlastní pokoj
☐	Vlastní počítač
☐	Připojení na internet
☐	Naučnou literaturu (encyklopedie, slovníky apod.)
☐	Knihovnu s klasickou literaturou (např. Čapek, Shakespeare)
☐	Sportovní vybavení - kolo
☐	Sportovní vybavení – lyže, snowboard
☐	Herní konzola

10. Zkus odhadnout, kolik máte doma knih (zakřížkuj) (v 1 metru knihovny je asi 40 knih):

1	0-25
2	26-100
3	101-200
4	201-500
5	více než 500

11. Jaké známky jsi měl/a na posledním vysvědčení z následujících předmětů?

Předmět	Známka
Matematika	
Český jazyk	
Cizí jazyk 1, vypiš jaký:	
Cizí jazyk 2, vypiš jaký:	
Dějepis	
Fyzika...	

11. Vypiš své nejoblíbenější (max. 3):

Zpěvák / zpěvačka	
Skupina	
Sportovec / sportovkyně	
Knih	
TV pořad	
Film	
Počítačová hra	

Příloha 7: Obrázky domů předložené na konci diskusí

1

2

3

4

5

6

7

8

9

